

Perspektif

İran'a Yönelik Askerî Müdahale Senaryolarının Olası Sonuçları

Oral Toğa

Nisan 2025

İran'a Yönelik Askerî Müdahale Senaryolarının Olası Sonuçları

Oral Toğa

COPYRIGHT © 2025

Bu eserin bütün hakları saklıdır.

Bu eser İRAM'dan yazılı izin alınmadan elektronik veya mekanik yollarla çoğaltılamaz. Metnin dijital versiyonu için <https://www.iramcenter.org> adresini ziyaret ediniz.

Dijital kopya bu siteye aktif link verilerek kısmi olarak paylaşılabilir.

Burada ortaya konulan görüşler öncelikli olarak yazara aittir ve İRAM'ın kurumsal görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İRAM | İRAN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Beştepe Mah. Alparslan Türkeş Bulvarı
32. Cad. Moment Beştepe Plaza
No: 1 Kat: 10/158-159
Yenimahalle/Ankara /Türkiye
Tel: +90 506 354 87 60
e-posta: info@iramcenter.org
www.iramcenter.org

İÇİNDEKİLER

Özet | 4

Summary | 4

Giriş | 5

İsrail Tehdit Altında mı? | 6

İran Örneğinde Stratejik Felç ve Hibrit Müdahale Senaryosu | 7

Sürpriz Faktörünün Hayatiliği | 9

Saldırı Gerçekleşirse Olası Sonuçları Ne Olur? | 11

Sonuç | 13

Özet

Bu perspektif çalışması, ABD ve İsrail'in İran'a yönelik olası bir hava harekâtı senaryosunu analiz etmekte ve özellikle sistemik çökertme stratejilerine odaklanmaktadır. Yazının temel argümanı, ABD-İsrail ile İran arasındaki gerilimin yapısal nitelikte olduğu, İran'ın vereceği tüm tavizlerin konjonktürel kaldığı ve 45 yıllık güven bunalımının kısa vadede aşılmasının mümkün görünmediğidir. Bu nedenle diplomatik sürece rağmen çatışma ihtimali dışlanmamalıdır. Çalışmada ayrıca muhtemel bir operasyonun İran'ın yalnızca nükleer altyapısını değil, "Stratejik Felç" konsepti kapsamında senkronize bir şekilde savunma sistemlerini, karar alma mekanizmalarını, psikolojik dayanıklılığını ve iç bütünlüğünü hedef alacağı öne sürülmektedir. İran'ın coğrafi genişliği, askerî kapasitesi ve demografik ölçeği göz önüne alındığında İsrail'in, ABD'nin desteği olmadan tek başına böyle bir müdahaleyi gerçekleştirmesi imkânsız görünmektedir.

Summary

This perspective study examines a potential U.S.-Israel air operation scenario against Iran, with a particular focus on systemic disruption strategies. In the main, it argues that tensions between the U.S., Israel, and Iran are structural in nature; any concessions Iran might offer are likely to be conjunctural and insufficient to resolve the underlying issues. Also, the 45-year crisis of confidence between the parties appears unlikely to be overcome in the short term. Therefore, despite ongoing diplomatic efforts, the possibility of conflict cannot be ruled out. The study further suggests that a potential operation would not be limited to targeting Iran's nuclear infrastructure but would also seek, under the concept of "Strategic Paralysis," to simultaneously disrupt its defense systems, decision-making mechanisms, psychological resilience, and internal cohesion. Given Iran's vast geography, significant military capabilities, and large population, it appears highly unlikely that Israel could undertake such an intervention without U.S. support. The study also explores the potential consequences of such an operation for Iran, the broader region particularly Türkiye and the international community.

.

Giriş

Donald Trump yönetimindeki ABD ile İran arasındaki temaslar, ilki 12 Nisan'da Umman'ın başkenti Muskat'ta, ikincisi 19 Nisan'da İtalya'nın başkenti Roma'da ve üçüncüsü yine Muskat'ta 26 Nisan'da gerçekleştirilen görüşmelerle hız kazanmış; ancak eşzamanlı olarak bölgedeki askerî hazırlıklar da artmıştır. İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'nun 7 Nisan'daki ABD ziyareti sırasında Oval Ofis'te Donald Trump'ın sergilediği kendinden emin tavır, ABD'nin iç ve dış politika öncelikleri ile İran'ın yapıcı yaklaşımını birlikte değerlendirildiren kamuoyunda bu görüşmelerin anlaşmayla sonuçlanacağına dair bir beklenti oluşmuştur.

Bununla birlikte, ABD-İsrail hattı ile İran arasındaki sorunların yapısal nitelik taşıdığı ve Tahran'ın sonuç alabilmek için müzakerelerde verebileceği tavizlerin konjonktüre bağlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Tel Aviv kadar Washington'un da öncelik verdiği İsrail'in güvenliği meselesi, İran'ın konjonktürel vaatlerine bağlı olacaktır. Bu nedenle İsrail, ya Libya modeli gibi İran'ın nükleer teknolojisini tamamen terk etmesini ya da askerî bir operasyonla bu kapasitenin ortadan kaldırılmasını talep etmektedir.

Dolayısıyla görüşmeler bir anlaşmayla sonuçlansa dahi, İran barışçıl amaçlarla geliştirdiğini savunduğu nükleer kapasitesini koruyacağı için, İsrail, Temmuz 2015'te imzalanıp Ocak 2016'da yürürlüğe giren ve Trump'ın Mayıs 2018'de çekilmesiyle fiilen etkisiz kalan Kapsamlı Ortak Eylem Planı (KOEP) sürecinde olduğu gibi, mevcut süreçte de anlaşmayı sabote etmeye çalışacaktır.

Ayrıca Tel Aviv yönetimi, İran İslam Cumhuriyeti'nin 8. Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin 19 Mayıs 2024'te helikopter kazasında ölümüne kadar hemen her konuda sert bir tavır içinde bulunan İran'ın masaya 2024 yılında yaşanan gelişmeler sonucunda mecburen oturduğu ve dolayısıyla bugün Tahran yönetiminin sergilediği ılımlı tavrın ABD ve İsrail'in sahip olduğu sert güçten kaynaklandığı görüşündedir. Bu sebeple İsrailli karar vericiler, İran'ın Trump dönemini atlatana kadar oyalama taktiği izleyeceği, uygun koşullar oluştuğunda geleneksel politikalarına daha kararlı bir şekilde dönebileceği kabulünden hareket etmektedir. Dolayısıyla İran şimdiye dek geliştirdiği nükleer altyapı ve kapasitesini uluslararası toplum nezaretinde söküp terk etmediği sürece İsrail hiçbir anlaşmayı kabul etmeyecektir.

İran tarafı ise içinde bulunduğu yapısal sorunlar ve maruz kaldığı güvenlik za-

afları sebebiyle görüşmelerde esnek davranarak bir yandan askerî harekât riskini bertaraf etmeye çalışırken diğer yandan da yenilgi görüntüsü vermeyeceği bir anlaşma sağlamak istemektedir. Bu tutumun görüşmelerin şimdiye kadarki bölümüne olumlu bir görüntü kazandırdığı izlenimi hakim olsa da tarafların henüz somut bir çıktıya ulaşmadığını not etmek gerekmektedir. Roma'daki görüşmenin ardından tarafların teknik konuları ele alacağı ve buna göre bir yol haritası izleneceği söylene de İran henüz kendisine yönelik tehdidi bertaraf edebilmiş değildir. Tarafların anlaşmaya varma olasılığı bulunmakla beraber bunun gerçekleşmemesi durumunda Trump'ın Mayıs 2018'i müteakiben yaptığı gibi İran'a ağır yaptırımlar uygulamaya başlaması ve hatta askerî seçeneğin gündeme gelmesi ihtimal dahilindedir. Bu çok bilinmeyenli denklemin öne çıkan unsurlarından biri, İsrail'in güvenliği konusudur.

İsrail Tehdit Altında mı?

İsrail, yüksek tehdit algısıyla, çevresindeki düşman devletlerce imha edilme korkusuyla şekillenen bir güvenlik anlayışına sahiptir. Bu nedenle soykırıma varan önleyici tedbirleri de içerebilecek şekilde hukuki sınırları aşan proaktif güvenlik politikaları benimsemektedir. Tel Aviv açısından İran'ın nükleer kapasitesi de bu türden varoluşsal bir tehdittir. İran ile İsrail arasındaki temel sorun, karşılıklı olarak birbirlerinin rejimini ortadan kaldırma arayışına dayanmaktadır.

Bu bağlamda Likud'un kurucusu Menahem Begin'in ortaya koyduğu "Begin Doktrini" öne çıkmaktadır. En özet haliyle bu doktrin, İsrail'in düşman olarak gördüğü ülkelerin nükleer silah geliştirmesini önlemek için henüz üretim aşamasına geçmeden askerî müdahalede bulunulmasını savunmaktadır. İsrail'in Haziran 1981'de Irak'taki Osirak ve Eylül 2007'de Suriye'deki El-Kibar tesislerine yaptığı saldırılar bu yaklaşımın ürünüdür. Doktrin ayrıca caydırıcılığın yetersiz kalacağı durumlarda tehditler ortaya çıkmadan müdahale edilmesi gerektiğini savunmaktadır. İsrail'in coğrafi açıdan küçük bir ülke olduğunu, bu küçüklüğüne karşın nüfus yoğunluğunun fazlalığını, dolayısıyla nükleer bir saldırı karşısında İsrail'in alacağı zarara karşın ikinci vuruş kapasitesinin bir önemi olmadığını savunan Begin Doktrini'ne göre İsrail, önleyici saldırılarla bu tehdide imkân tanımamalıdır. Özetle, İran'ın nükleer teknoloji geliştiriyor olması, İsrail açısından doktriner olarak da kabul edilemez.

İran Örneğinde Stratejik Felç ve Hibrit Müdahale Senaryosu

İran gibi askerî açıdan yarı-merkezî yapıya, yedekli komuta sistemlerine, yeraltı ağlarına ve mozaik savunma modeline sahip bir devlete yönelik olası saldırıda “Şok ve Dehşet” (Shock and Awe) yönteminin etkili olmayacağı açıktır. Bu model, ani ve yüksek yoğunluklu saldırılarla düşmanın moralini çökertmeyi amaçlasa da İran gibi savaş ekonomisine adapte olmuş, psikolojik dayanıklılığı yüksek ve dağınık savunma sistemleri kurmuş bir ülke için kısa ömürlü ve düşük etkili olacaktır. Yine birçok uzmanın belirttiği üzere sadece nükleer tesislere yönelik bir harekâtın İran’ın nükleer kapasitesini ortadan kaldırması mümkün değildir. Bu nedenle harekâtın stratejik hedefi geniş çaplı yıkım değil, karar alma zincirinin felce uğratılması, hava savunma radarlarının ve iletişim ağlarının seçici biçimde etkisiz hale getirilmesi ve sistemin iç tepki reflekslerinin dondurulması olacaktır. Ancak tek başına stratejik felç de yeterli değildir.

İran gibi dirençli toplumsal yapıya sahip ülkelerde fiziksel saldırılar, halkın rejim etrafında kenetlenmesine yol açabilir. Bu yüzden paralel olarak bir “Hibrit Baskı Kompleksi” devreye sokulur. Bu komplekste siber saldırılar, dezenformasyon kampanyaları, ekonomik yaptırımlar ve diplomatik izolasyon gibi askerî olmayan ama stratejik etkisi yüksek araçlar birlikte kullanılır. Bilgi savaşı, medya yönetimi ve vekil çatışmalar üzerinden kamuoyunun psikolojisi ve elit ayrışması hedeflenir. Böylece kinetik baskı ile psikolojik/kültürel baskı senkronize edilerek çok yönlü bir çökertme mekanizması işletilir. Nitekim bugüne kadar İran’a yönelik faaliyetler de bu şekildedir.

İran’ın coğrafi derinliği, nüfus yapısı ile askerî yapılanmasının ölçeği ve büyüklüğü düşünüldüğünde İsrail’in bu saldırıyı tek başına gerçekleştirmesi mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla ABD’nin dahil olmadığı bir senaryoda İsrail, en fazla istihbarat gücünü kullanarak siyasi suikastlar üzerinden bir politik dizayna girişmek isteyebilir. Ancak bunun da tek başına nükleer tehdidi bertaraf edeceği şüphelidir. Dolayısıyla masadaki tek yol müşterek askerî müdahale olarak görülmektedir ki ABD’nin İsrail’in güvenliği konusundaki tutumu düşünüldüğünde bu seçeneğin dışlanmaması gerekmektedir. Özellikle yaptırımlar, Kasım Süleymani suikastı, medya faaliyetleri, maksimum baskı politikaları Hibrit Baskı

Kompleksi konseptini İsrail’le birlikte ABD’nin de –özellikle Donald Trump döneminde– aktif bir şekilde uyguladığını göstermektedir.

Kısacası, olası bir ABD-İsrail harekâtının stratejik hedefi sadece nükleer tesisleri vurup geçmek olmayacaktır. Hedef; nükleer kapasite, füze faaliyetleri ve vekil güç oluşumlarıyla teker teker uğraşmak yerine tüm bunları icra edip işletecek sistemi yok etmek olacaktır. Ardından gelecek olası suikastlar ve sabotajlarla birlikte siyasi istikrarsızlık içinde bunalımlar yaşayan İran’ın ne nükleer teknoloji ne füze kapasitesi ne de vekil güçlere ayırabilecek bir enerjisi ve imkânı kalacaktır. Bir hamlede üç tehditten kurtulmuş olunacaktır.

Olası bir hava saldırısının bir sistemi felç edebilmesinin kavramsal temelleri, 1990’larda John A. Warden III tarafından geliştirilen ve 1991 Körfez Savaşı’nda uygulanan “Beş Halka Modeli”ne dayanmaktadır. Warden’a göre bir devletin savaş kapasitesi, merkezden dışa doğru beş halkayla temsil edilir: liderlik, temel sistemler (iletişim, enerji, ulaşım), altyapı (sanayi, üretim), nüfus ve ordu. Modelin amacı, dış savunma katmanlarına saldırmak yerine iç halkaları hedef alarak sistemin felce uğratılmasıdır. Yani rejimi doğrudan düşürmektense onu refleks veremez hale getirmek hedeflenir. Warden’ın uygulamada başarılı olan bu modeli, kuramsal olarak David S. Fadok tarafından geliştirilen “Stratejik Felç” yaklaşımıyla tamamlanmıştır. Fadok, bu modeli sezgisel bir çerçevenin ötesine taşıyarak özellikle merkezî komuta sistemlerine sahip devlet yapıları için bütüncül bir stratejik çökertme teorisine dönüştürmüştür.

Fadok’un Stratejik Felç yaklaşımı, yarı-merkezî ve modüler savunma sistemlerine sahip devlet yapıları için etkili bir çerçeve sunar. İran bu modele oldukça uygundur. İran, güçlü hava savunmasına ve yaygın füze ağına sahip olsa da komuta ve koordinasyon mekanizmaları merkezî düzeyde yoğunlaşmıştır. Yedekli görünen bu yapılar, belirli düğüm noktaları hedeflenerek işlevsiz hale getirilebilir. Elektrik şebekeleri, fiber optik hatlar, füze komuta merkezleri ve güvenlik karar noktaları gibi hedefler vurulduğunda sistem genelinde “kararsızlık zinciri” oluşur. İran askerî olarak ayakta kalsa bile karar alma ve toparlanma kabiliyeti ciddi ölçüde zayıflar. Fiziki olarak dağınık bir savunma sistemine sahip olsa da bu yapı, hâlâ sınırlı sayıda merkezden yönetilmektedir. Bu merkezlerin hemen hepsi doğrudan Rehberlik Ofisi’ne yani Ali Hamenei’ye bağlıdır. Dolayısıyla harekât, karar alma zincirini hedef alarak İran’ın refleks kapasitesini kırmayı amaçlayacaktır. Fadok’un ifadesiyle “amaç ceset üretmek değil, sistemi felç etmektir.” Bu strateji

yalnızca askerî değil, aynı zamanda algı yönetimiyle yürütülen entegre bir sistem mühendisliğidir.

Stratejik Felç modeli yalnızca açık askerî harekâtla değil, örtülü istihbarat operasyonlarıyla da desteklenmek zorundadır. Son yıllarda İran'da yaşanan Muhsin Fahrizade suikastı, stratejik sabotajlar, Reisi'nin şüpheli ölümü, İsmail Heniye suikastı ve toplumsal olayların propaganda yönü gibi gelişmeler bu hazırlıkların önceden başladığını göstermektedir. Bu tür faaliyetlerin amaçladığı hedeflerden biri de istihbarat çalışmaları literatüründe "elit bölünmesi" (elite fracture) olarak adlandırılan konsepttir. Bu konsept, karar vericiler arasında güvensizlik, hizipleşme ve koordinasyon kaybı yaratmayı amaçlayan örtülü müdahalelerle icra edilir. Böylece sistem, kendi içinden işlemez hale getirilir. Bu bağlamda sadece saldırıların kendisi ve faillerinin kimliği değil; içeride sorulan "Kim sızdırdı?", "Kim göz yumdu?", "Kim haber vermedi?" gibi soruların yanıtsız kalması, karar vericiler arasındaki güveni zedeler ve çözülmeyi başlatır. Sonuç olarak müesses nizamın unsurları birbirine karşı temkinli, hatta düşmanca konumlanır. Böylece dış müdahalenin askerî olmayan ama sistemik etkilerini görünür kılar.

Sürpriz Faktörünün Hayatiliği

Yukarıda bahsi geçen tüm konseptlerin başarıya ulaşması yalnızca hedef seçimiyle değil, zamanlama ve tempo yönetimiyle de doğrudan ilişkilidir. Geleneksel olarak sürpriz faktörü, bu konseptlerin tamamında hayati bir öneme sahiptir. Bu nedenle, mevcut yapısal sorunlara ve İsrail'in kendi güvenliğini ciddi tehdit altında görmesine rağmen yürütülen müzakerelerin bir saldırı planının parçası olup olmadığı sorusu gündeme gelmektedir. Zira İran'ın, İsrail başta olmak üzere bölgedeki ABD askerî varlığına ciddi zarar verebilecek kapasitesi bulunmaktadır. İran'ın bu unsurları tam anlamıyla harekete geçirmesi ve organize olması, tüm operasyonun güvenliğini tehlikeye atabilir. Olası bir başarısızlık, İsrail'in güvenliğini daha da zayıflatacaktır. Bu sebeple, daha önce de vurgulandığı gibi, İran ölçeğinde bir ülkeye yönelik operasyon ABD desteği olmadan mümkün değildir. İsrail'in tek başına gerçekleştireceği sınırlı bir operasyon ise, İran'dan gelen tehditleri bertaraf etmek bir yana, bu tehditleri meşrulaştırarak daha da büyütecektir. Bu nedenle İsrail ile ABD'nin birlikte hareket etmesi zorunludur ve operasyonun başarısı OODA (Observe-Orient-Decide-Act [Gözlemle-Yönel/Değerlendir-Karar Ver-Harekete Geç]) döngüsünde üstünlüğün sağlanmasına bağlıdır.

ABD Hava Kuvvetleri'nden John Boyd'un geliştirdiği OODA döngüsüne göre, üstünlük, düşmanın karar alma sürecine müdahale ederek onun reflekslerini bozmakla elde edilir. Saldırgan taraf kendi karar döngüsünü daha hızlı işleten saldırgan taraf, hedef ülke daha gözlemlene ve yönelme aşamasındayken harekete geçebilir.. Bu da yalnızca fiziksel değil, zihinsel bir üstünlük kurulmasını sağlar. İran gibi karmaşık tehdit ortamlarında hareket eden bir devlete karşı bu döngünün kırılması, stratejik felcin daha düşük maliyetle gerçekleşmesine imkân tanır. Aksi takdirde, İran'ın sahip olduğu askerî kapasite, başta İsrail olmak üzere bölgeye ciddi zararlar verebilir.

Bu bağlamda, şu anda sürdürülen diplomatik temaslar yalnızca müzakere süreci olarak değil, aynı zamanda olası bir operasyonun tempo üstünlüğünü ele geçirme aracı olarak da değerlendirilebilir. Süreç, tarafların niyet beyanlarının ötesinde, stratejik dikkat dağıtma ve olası bir müdahale için manevra alanı yaratma amacı taşıyor olabilir. Başka bir ifadeyle, İran henüz gözlem ve yönelme aşamasındayken, saldırgan taraf karar verip harekete geçerek düşmanın karar döngüsünü boşa düşürebilir. Böylelikle ilk darbeye yalnızca fiziksel değil, bilişsel bir üstünlük de sağlanır; İran'ın askerî refleksleri ve stratejik dengeleme kapasitesi daha başlamadan bertaraf edilir. Bu nedenle, bir hava harekâtı ihtimalini tümüyle göz ardı etmemek gerekir.

Müzakere sürecinin “gerçek olmadığı” iddiası doğru bir değerlendirme olmayacaktır. Ancak askerî hazırlıkların ve tatbikatların da eşzamanlı olarak tüm hızıyla sürdüğü unutulmamalıdır. Bugün müzakereler sayesinde bu askerî hazırlıklar kamuoyunda tartışılmamakta ve daha çok müzakerelerin olası sonuçlarına odaklanılmaktadır. Askerî seçenek tamamen olmasa da büyük ölçüde müzakerelerin gölgesinde kalmıştır. Bu süreçte, İsrail'e saldırma potansiyeli taşıyan son yapı olan Husilerin yoğun bombardımanlarla etkisiz hâle getirilmesi de gözden kaçmaktadır. Irak'taki özel durum bir yana bırakıldığında, İran'ın iş birliği içinde olduğu vekil güçlerin büyük bölümü felce uğratılmıştır. Şayet müzakereler yürütülüyor olsaydı, bugün yalnızca askerî hazırlıklar konuşulacak ve İran içinde daha hızlı refleksler gelişebilecek, hatta bazı önleyici saldırılar dahi gündeme gelebilecekti. Ancak müzakere süreci tüm bu konuların önüne geçmiş durumdadır.

Saldırı Gerçekleşirse Olası Sonuçları Ne Olur?

İran'da diplomatlar müzakere sürecini yönetmeye çalışırken, askerî elitler olası bir çatışmaya hazırlık amacıyla yoğun faaliyetler yürütmektedir. Ocak ayından bu yana gerçekleştirilen tatbikatlar, tünellerin tahkimi ve hava savunma sistemlerinin yeniden yerleştirilerek aktif hale getirilmesi gibi adımlar, İran'ın çatışma riskini ciddiye aldığını ve bu riski dışlamadığını göstermektedir. Ancak İsrail ve ABD tarafının sahadaki bu riskleri ne ölçüde doğru analiz ettiği henüz netlik kazanmamıştır. İsrail'de ise son bir aydır Tel Aviv başta olmak üzere İran'a yönelik saldırı ve İran'dan gelebilecek saldırılara karşı çeşitli tatbikatlar yapılmakta; askerî yığınak hızla sürmekte ve açık bir savaş pozisyonu alınmaktadır. Dolayısıyla sahadaki gelişmeler, diplomasi masasında sergilenen tabloyla örtüşmemektedir.

Saldırının gerçekleşmesi durumunda bölge ciddi sonuçlarla karşı karşıya kalacaktır. Operasyonun en kritik ayağını, İran'ın füze kapasitesinin en hızlı şekilde etkisiz hale getirilmesi oluşturacaktır. Aksi takdirde bu füzeler, İsrail'de sivil kayıplara yol açabilir ki bu, İran'ın tamamen dışlamadığı bir senaryodur. Zira İsrail açısından güvenlik anlatısının zarar görmesi stratejik düzeyde bir tehdit teşkil etmektedir. 7 Ekim'den bu yana İsrail'in güvenliği, bizzat İsrailliler tarafından tartışmaya açılmıştır. Ülkeye eğitimli insan kaynağı sağlanabilmesi ve çeşitli bölgelere yerleşimin sürdürülebilmesi, doğrudan güvenlik algısına bağlıdır. Ancak son bir buçuk yılda yaşananlar bu algının altını boşaltmıştır. Netanyahu hükümetinin "Yedi Cepheli Savaş" olarak kavramsallaştırdığı bu süreç, İsrail'i daha da güvensiz bir duruma sürüklemiştir. Gazze ve Lübnan'daki çatışmaların yanı sıra İran'dan gelebilecek füze saldırılarının binlerce sivilin ölümüne yol açması, İsrail'in içinde bulunduğu krizi daha da derinleştirebilir.

Öte yandan, Gazze'de yaşananlar nedeniyle ABD ve Avrupa'da anti-semitizmde belirgin bir artış gözlemlenmektedir. İsrail hükümeti savaş yanlısı bir aktör olarak algılanmakta ve uluslararası tepkiler giderek büyümektedir. Olası bir saldırının doğuracağı ekonomik ve sosyal maliyetler, İsrail'in ABD'yi savaşa sürüklediği algısını güçlendirebilir. Başka bir deyişle, gerilimin savaşa dönüşmesi hem ABD içinde hem de küresel düzeyde anti-semitizmin artmasına yol açarak yalnızca İsrail'de yaşayan Yahudilerin değil, dünya genelindeki Yahudi topluluklarının güvenliğini de riske atabilir.

İran milliyetçiliği de göz ardı edilmemesi gereken bir faktördür. İran, dış tehditler karşısında hızla iç konsolidasyon sağlayabilen bir ülke olduğunu geçmişte defalarca göstermiştir. 1988'deki kitlesel idamlar gibi örnekler, rejimin beka kaygısıyla ne derece sertleşebileceğini ortaya koymaktadır. Hedefler tam anlamıyla gerçekleştirilemezse, rejim “Kutsal Savunma” söylemini yeniden canlandırarak mevcut sistemi daha da tahkim edebilir. Ayrıca İran, Çin başta olmak üzere diğer ülkelerden destek bulma potansiyeline sahiptir. Zira günümüz dünyası artık 1991 Körfez Harekâtı dönemindeki gibi tek kutuplu bir yapıdan ziyade, birçok aktörün etkin rol oynadığı çok kutuplu bir sistemdir. Bu yapı içinde İran, Saddam Hüseyin'in yaşadığı yalnızlık ve izolasyonla karşılaşmadan yeniden toparlanabilir.

Diğer yandan İran içindeki hizipleşme de azımsanmayacak düzeydedir. Operasyonun stratejik hedefleri gerçekleşir ve sistem felç edilirse İran'da büyük bir siyasal istikrarsızlık baş gösterecektir. Zira ülke halihazırda enerji, su ve gaz gibi konularda büyük bir buhran içindedir. Araplar, Kürtler, Türkler, Lurlar ve Beluçlar özellikle su meselesinden dolayı oldukça gergin haldedir. Altyapısını tamamen kaybetmiş ve karar mekanizmaları başta olmak üzere bütün sistemi felç edilmiş bir İran'da olabilecekler çok öngörülebilir değildir. Bu saldırıları örtülü faaliyetler takip edebilir ve siyasi dizayn adına çok sayıda suikast ve sabotaj yaşanabilir. Bu noktada İran'ın parçalanmaya gideceğini söylemek oldukça iddialı bir sav olacağı gibi bunun istendiğini söylemek de zordur.

Türkiye açısından olayın enerji, turizm ve ekonomi boyutları önem arz etmekle birlikte, mülteci meselesi de son derece kritik bir başlık olarak öne çıkmaktadır. İran'da devlet kurumlarının işlediği ve sistemin çalıştığı dönemlerde bile özellikle Afgan göçü konusunda Türkiye çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Sistemin tamamen çöktüğü ve ekonominin iflas ettiği bir senaryoda, bugün İran'da sayıları milyonlarla ifade edilen Afganistan vatandaşlarının Türkiye'ye yönelmesi oldukça muhtemeldir. Buna ek olarak, kaos ortamından kaçan yüz binlerce İranlının da bu akına katılması beklenebilir. Nitekim İran-Irak Savaşı sırasında yüz binlerce İranlı Türkiye'ye sığınmıştır. Ayrıca, İran vatandaşlarının Türkiye'ye girişinde vize şartı bulunmadığı için, Afganlara kıyasla bu girişlerin çok daha kolay gerçekleşmesi olasıdır.

Öte yandan, böyle bir çatışmadan hem bölgenin hem İsrail'in hem de Türkiye'nin etkilenmesi kaçınılmazdır. Türkiye, geleneksel olarak hem çevresinde hem de küresel ölçekte istikrarı önceleyen bir dış politika çizgisine sahiptir. Bu nedenle, çatışmanın önlenmesine yönelik her türlü arabuluculuk ve diplomatik girişimde bulunulması Türkiye açısından öngörülebilir bir tutumdur. Ancak, her ne kadar arzu edilmese de Türkiye'nin çatışma riskini ve olası sonuçlarını yalnızca siyasi ve uluslararası ilişkiler boyutunda değil; ekonomik ve sosyolojik boyutları da kapsayacak şekilde bütüncül bir yaklaşımla takip etmesi önem arz etmektedir. Zira böyle bir çatışmanın Türkiye üzerindeki etkisi yalnızca siyasi değil, çok boyutlu olacaktır. Bu nedenle, istenmeyen bir senaryo dahi olsa, Türkiye'nin her yönden hazırlıklı olması gerekmektedir.

Sonuç olarak, çatışmanın hiç yaşanmaması, Türkiye ve bölge açısından en az maliyetli ve en faydalı senaryodur. Bu sebeple, her türlü diplomatik sürecin desteklenmesi ve mevcut gerilim noktalarının diplomatik yollarla çözüme kavuşturulmasına katkı sunulması, Türkiye'nin halihazırda yürüttüğü dış politika çizgisiyle de tutarlı bir görünüm arz etmektedir.

Sonuç

İran'ın Batı ile yaşadığı güven bunalımını ve İsrail ile sürdürdüğü ontolojik düşmanlık söyleminin etkilerini, 45 yılın ardından tamamen ortadan kaldırmak mümkün görünmemektedir. Benzer şekilde, İsrail'in güvenliği konusunda ciddi kaygıları mevcuttur ve yakın tarihteki örnekler, ABD'nin İsrail'in güvenliğini birçok unsurun önünde tuttuğunu açıkça göstermektedir. İsrail'in askerî doktrini ve izlediği stratejik konseptler incelendiğinde, İran'a yönelik bir operasyonun İsrail perspektifinden bir zorunluluk olarak görüldüğü öngörülebilir. Özetle sahadaki askerî hareketlilik, müzakerelerdeki olumlu hava kadar gerçek ve dikkatle takip edilmesi gereken bir olgudur. Zira İran'a yönelik bir operasyonun en kritik unsuru sürpriz faktörüdür. Böyle bir operasyonda stratejik hedef, ülkeyi işgal etmek veya doğrudan rejimi devirmek değil; mümkün olan en kısa sürede sistemi felce uğratmak ve ülkedeki dengeleri kısa vadede altüst etmek olacaktır.

İran'a yönelik muhtemel bir askerî müdahalenin gerçekleşmesi halinde Türkiye'nin bundan doğrudan ve dolaylı olarak etkilenmesi kaçınılmazdır. Özellikle İran'daki siyasi ve ekonomik istikrarsızlığın tetikleyeceği göç hareketle-

ri, enerji arzındaki olası kesintiler ve ekonomik ilişkilerin zarar görmesi gibi riskler Türkiye açısından dikkate alınması gereken önemli konulardır. Körfez'in yanı sıra Kafkasya, Irak ve Suriye sahalarının da bu çatışmadan aktif olarak etkileneceği düşünüldüğünde, Türkiye açısından sorunun ölçeğinin ne derece büyüyebileceği görülmektedir. Öte yandan Türkiye, geleneksel olarak bölgesel ve küresel ölçekte barışı ve istikrarı destekleyen bir dış politika izlemeyi tercih etmiş ve çatışmaların diplomatik yollarla çözülmesine yönelik aktif rol üstlenmiştir. Bu bağlamda çatışmanın hiç yaşanmaması Türkiye ve bölge açısından en düşük maliyetli ve en faydalı seçenek olacaktır. Dolayısıyla Türkiye'nin, halihazırda geleneksel refleksleriyle de paralel olarak mevcut diplomatik süreçleri desteklemeye devam edeceği söylenebilir.

Oral Toğa

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Çeşitli kurumlarda redaktörlük, muhabirlik ve yayıncılık faaliyetlerinde bulundu. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (UNHCR) projelerinde çeşitli görevler alan Toğa, yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Ortadoęu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsünde Ortadoęu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Bölümünde “Kimlik Bağlamında Türkiye’nin İran Üzerinden Geliştirdiğı Tehdit Algıları (1980-2003)” başlıklı teziyle tamamladı. İstihbarat-göç ilişkisine yoğunlaştığı doktora çalışmalarını, Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün (ATASAREN), Güvenlik Araştırmaları Bölümü’nde yürütmektedir. Toğa’nın çalışmaları; istihbarat çalışmaları, güvenlik çalışmaları, İran iç politikası, Kafkasya ve göç konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır. İngilizce, Farsça ve Fransızca bilmektedir.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin
5'inci maddesinin 2'nci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.

İran'a Yönelik Askerî Müdahale Senaryolarının Olası Sonuçları

Oral Toğa

ABD ile İran arasında görüşmelerin sürdüğü mevcut ortamda, İran'a yönelik bir askerî operasyon ihtimali hâlâ gündemdeki yerini korumaktadır. Bu çalışma, diplomatik müzakerelerle eş zamanlı yürütülen askerî hazırlıkları "Beş Halka", "Stratejik Felç" ve "Hibrit Baskı Kompleksi" kavramları çerçevesinde ele almaktadır. Temel argüman, İran ile Batı arasındaki 45 yıllık güven bunalımı ve İsrail'in güvenlik kaygıları nedeniyle bölgedeki askerî çatışma riskinin göz ardı edilemeyecek seviyede olduğudur.

İsrail, İran kaynaklı tehditleri özellikle nükleer tehdidi yapısal ve varoluşsal bir sorun olarak görmektedir. İran'ın, müzakerelerde ABD'ye verebileceği tavizlerin ise kalıcı değil, konjonktürel olacağı değerlendirilmektedir. Bu nedenle yapısal sorunların aşılması kolay görünmemektedir. Çalışmada, olası bir askerî operasyonun yalnızca İran'ın nükleer altyapısını hedeflemekle kalmayıp, rejimin karar alma mekanizmalarını da felç etmeyi amaçlayacağı öne sürülmektedir.

Böyle bir çatışmanın doğuracağı kriz ortamı, enerji güvenliği, göç hareketleri, bölgesel denge ve küresel istikrar üzerinde önemli etkiler yaratacaktır. Türkiye açısından da bu gelişmelerin hem ulusal çıkarlar hem de bölgesel konum bakımından stratejik bir önemi bulunmaktadır.